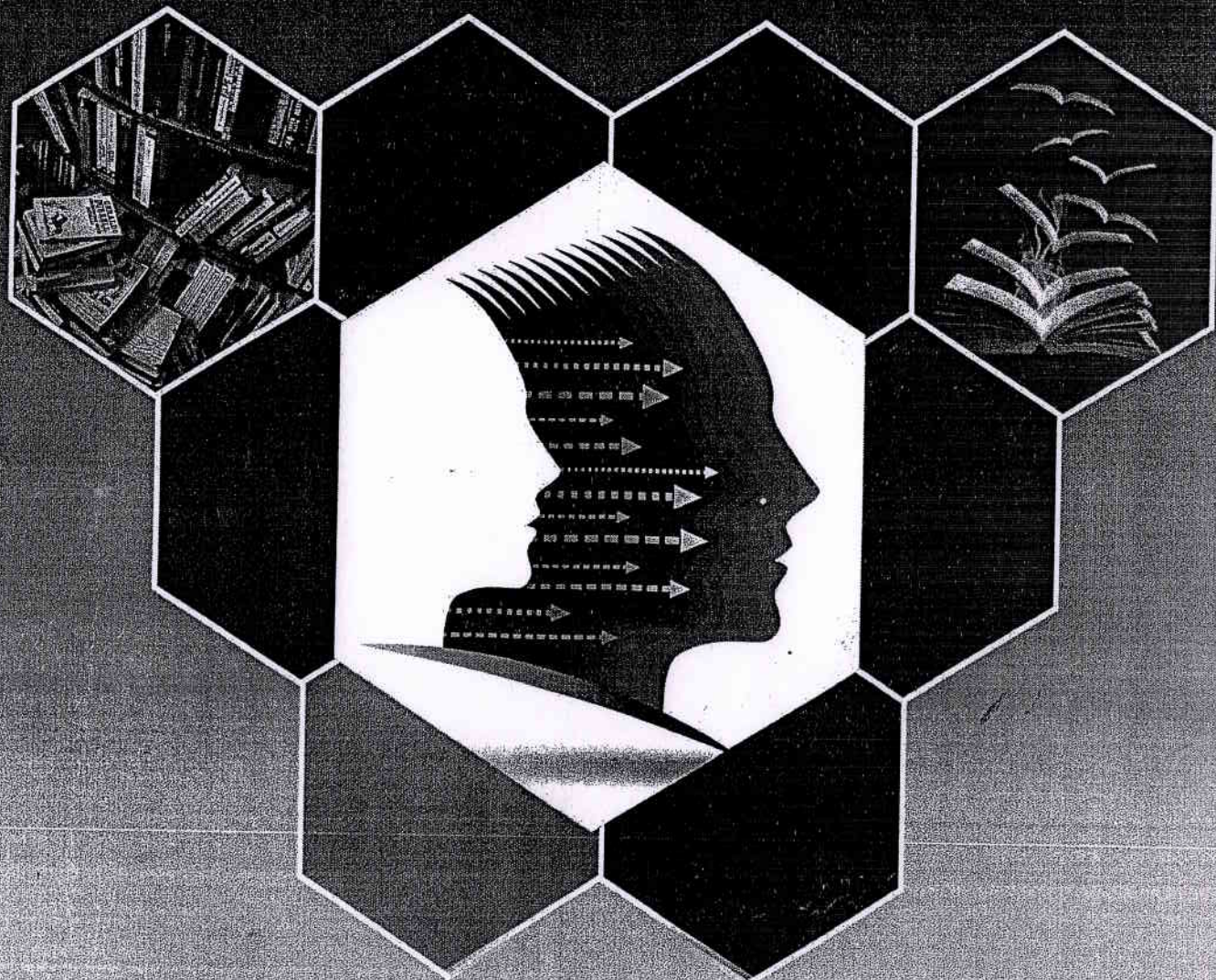

POWER OF KNOWLEDGE

An International Multilingual Quarterly Refereed Research Journal

Volume : II ISSUE : XI Oct. - Dec, 2017

ARTS | COMMERCE | SCIENCE | AGRICULTURE | EDUCATION
MANAGEMENT MEDICAL | ENGINEERING & IT | LAW | PHARMACY
PHYSICAL EDUCATION | SOCIAL SCIENCE | JOURNALISM

hi will be

sh on one
Scholars
of papers

ated copy
ion. This

ferences

Research
ittees, the

most

n only.

The editor,
at the same
le for their

१	उत्थानासंबंधी वामनदादा कर्डक यांची कविता	प्रा.डॉ.पंढरी डोईफोडे	१
२	लोकसाहित्य आणि लोकसंस्कृती	प्रा. सोनवणे अर्चना	५
३	महानोरांच्या कवितेतील संवेदन	महादेव रंगनाथ राऊत	८
४	स्पर्धा परीक्षा मराठी भाषा व व्याकरण	प्रा. अविनाश भालेराव	११
५	स्वयंसहायता गटाच्या मायमातून स्त्रियांचा आर्थिक विकास- एक अभ्यास	डॉ. नुजहत सुलताना एम. बी., प्रा.राणी जाधव -गायकवाड	१३
६	यशवंतराव चव्हाण यांचे सामाजिक, आर्थिक व शैक्षणिक कार्य	डॉ.सुरेश विठ्ठलराव पाथरकर	१७
७	The Problems of the Old Age people in Sangli City	Dr. Sujata Jagan Karade	२३
८	स्मार्ट सिटी आधुनिक विकासाचे व्यवस्थापन	डॉ. प्रमोद चव्हाण	३३
९	VARIANTS FEMALE PROTAGONISTS IN THE FICTION OF KATE CHOPIN	Dr. Beena V. Rathi, Durga Shivratanji Mandhana	३९
१०	ROLE OF FARM POND IN CHANGING CROPPING PATTERN & PRODUCTIVITY A CASE STUDY OF LATUR DISTRICT	Dr. B.P. Lahane, Shivanand Tanajirao Jadhav	४१
११	ADVANTAGES OF FARM POND ADOPTION IN JALNA DISTRICT	Dr. Baliram P. Lahane, Shivanand T. Jadhav	४६
१२	ग्रामीण भागातील शासकीय सेवेत नोकरी करणाऱ्या महिलांच्या आर्थिक सबलीकरणाचा अभ्यास	प्रा. इरलापल्ले पल्लवी भागवतराव	५०
१३	प्रगतिवादी काव्य में सामाजिक चेतना	प्रा. गायकवाड प्रकाश	५४

प्रस्तावना

आधुनिक महाराष्ट्राचे शिल्पकार थोर नेते. श्री यशवंतराव चव्हाण यांचा जन्म 12 मार्च 1913 रोजी झाला. सातारा जिल्ह्यातील देवराष्ट्र या छोट्याशा गावामध्ये झाला. पण चव्हाण मंडळीची खरी मूळ गाव खानापूर तालुक्यात ढवळेश्वर म्हणून छोटसे गाव आहे. त्या गावातून पुढे यशवंतरावांच्या पूर्वजांनी स्थलांतर केले. हे एक अत्यंत गरीब शेतकरी कुटुंब होते. शिक्षणाची फारशी परंपरा या अल्पशिक्षित घराण्याला नव्हती. अशा सर्वस्वी प्रतिकूल परिस्थितीत जन्मलेला हा मुलगा आपल्या स्वतंत्र पद्धतीने शिकत गेला. अर्थात मोठे बंधू व आई या सर्वांनी यशवंतरावांच्या जडणघडणीत भरपूर मदत केली. यशवंतराव चार वर्षांचे असताना त्यांच्या वडिलांचा प्लेगच्या साथीने निधन झाले. त्यांच्या मागे आई व दोन मोठे भाऊ डोंगरा सारखे आधाराला उभे होते. घरची परिस्थिती अत्यंत गरीब होती. जी काही थोडीफार शेती चव्हाण कुटुंबाची होती ती कोरडवाहू असल्याने उत्पन्नाच्या दृष्टीने नगण्य होती. त्याचे वडील बेलीप असल्याने असल्यामुळे यशवंतरावांचा सर्वात मोठे बंधू सानोबा यांनी बेली फळाची नोकरी वडील वारल्यानंतर त्यांच्या जागेवर मिळाली. त्यानंतर बंधू गणपत्राव व आई विठाबाई यांनाच घर खर्चाची काही ना काही तोंडमिळवणी करावी लागे. अशा ओढ आवडीच्या परिस्थितीत मुलांनी शिकून मोठे झाले पाहिजे याबद्दल आई चा पक्का निर्धार होता. अगदी अधीर स्वभावाच्या त्या निरक्षर माऊलीने आपल्या परीने मुलांना शिकवण्याचा मोठा प्रयत्न केला. लहान वयाच्या यशवंतरावांनी मनावर ठसलेला खबीर हा सहनशील देणे संस्कार यशवंतराव कधीही विसरले नाहीत. त्यांच्या राजकीय जीवनात प्रदीर्घ व कालखंडामध्ये या गुणांची अनेकदा कसोटी लागली. आईच्या धार्मिक श्रद्धेतून मिळणारा निधीचा संस्कार आपोआप त्यांना मिळाला. या काळातल्या अनुभवून यशवंतराव लिहितात. माझी आई शाळेत शिकली नव्हती. पण शिक्षणाचा मोल ती मनोमन ती जाणवत होती. आमची घरची गरिबीची होती पण संस्काराने आम्ही श्रीमंत होतो. असे उद्गार यशवंतरावांनी त्यांच्या आईबद्दल काढले आहेत. गरीबी माणसाला विनम्रता शिकवते. ती केवळ मोरारजी देसाई आणि पंडित जवाहरलाल नेहरू यांच्या पुरतीच मर्यादित नव्हती. यशवंतरावांचे खंडीभर टीकाकार आणि राजकीय विरोधक या सघांच्या तीव्र शब्दांचा प्रतिसाद जन्मभर यशवंतराव सौम्य व सभ्य भाषेमध्ये करत

प्रमाण आढळले.
 र्जा उंचावण्याचे
 वाचवून जमा
 करणासाठी मदत
 र्ज भागविणे,
 येव लागणाऱ्या
 अधिक आहे.
 त्यांच्या आर्थिक
 ठ उपलब्ध करून
 योजना (मासिक).
 महिलांचे आर्थिक
 मुक्तांग प्रकाशन,
 नवी दिल्ली, पृ.१२.

जीवनाभिष्टा संपादन कला ती नंधार जन्मभर उरशी बाळगला. गोरबात जावन फाटणारा मनुष्य गरिबीने कठोरही बनतो. परंतु यशवंतराव तसे झाले नाहीत. पुढे या पितृ प्रयोगाला अनेक वर्षे उलटून गेल्यावर एकदा मराठवाड्यात यशवंतराव दौर्यावर गेले होते. नाथांच्या पैठण तालुक्यात छोट्याशा गावात सहज विचारले पाच दहा माणसे उभी होती. तेव्हा एका म्हातार्याने आपली काठी टेकीत टेकीत खिशातून एक पिशवी काढली पिशवी मधून कुठल्याही प्रकारचे वस्तू नव्हती फुले नाहीत पण एक रुपयांचा दहा बारा नोटा ने बांधलेला हार बाहेर काढला. यशवंतराव चकित झाले निशब्द झाले अश्रू नाही कंठ फुटला म्हातारा म्हणाला बाळा तुझ्या सारखा पुत्र व्हावा अशी इच्छा होती. तूला खाऊसाठी हे पैसे आणले आहेत. यशवंतराव पितृ वंचित होते कारण त्यांचे वडील लहानपणीच वारले होते. परंतु या वयातही आपल्याला खाऊ खायला देणारा कोणी तरी आहे या भावनेने त्यांचे मन भरून आले आणि त्यांचे आनंद अश्रू वाहू लागले. असे म्हणून ते जनतेला म्हणतात मातेचे हृदय जनते जवळ आहे असे मला वाटते. यशवंतराव बुद्धिमान होते भारताच्या राजकीय व सामाजिक वास्तवाचा परिचय यशवंतरावांना लहान वयापासूनच होता. तसेच ते अत्यंत भावनाशील तपशीलही होते जीवनातल्या कडू गोड अनुभव हलके झाले होते. भावनेला बुद्धीचा अंकुश असल्याने ती भलतीकडे धाव घेणारी होऊ शकली नाही. त्यामुळे राजकीय पारतंत्र्य आणि सामाजिक विषमता हे जटील प्रश्न त्यांना सतत प्रयत्नाला येत होतेच. तसेच महात्मा गांधीजींची राजकीय चळवळी सुरू होत्या सामाजिक विषमतेविरुद्ध सत्यशोधक चळवळ तसेच राजकीय पक्षाचे कार्य हेही तरुण यशवंतराव जवळून पाहत होते. भारताच्या राजकीय सामाजिक शैक्षणिक कार्य यशवंतरावांनी जवळून पाहिले होते.

राजकीय सामाजिक वाटचाल

इ.स.; १९५६ मध्ये स्थापन झालेल्या द्विभाषिक मुंबई राज्याचे पहिले मुख्यमंत्री म्हणून त्यांची निवड झाली. तसेच मुंबईसह स्वतंत्र महाराष्ट्र निर्माण झाल्यानंतर १ मे १९६० महाराष्ट्राचे पहिले मुख्यमंत्री म्हणूनही त्यांचीच निवड झाली. इ.स. १९६२ मध्ये चीन युद्धाच्या काळात तत्कालीन पंतप्रधान पंडित नेहरूंनी यशवंतरावांची नेमणूक देशाच्या संरक्षणमंत्रीपदावर केली. हा त्यांच्या कारकीर्दीचा सर्वोच्च बिंदू म्हणता येईल. पुढील काळात त्यांनी उपपंतप्रधान, केंद्रीय गृहमंत्री, अर्थमंत्री, संरक्षणमंत्री, परराष्ट्रमंत्री ही पदे यशस्वीरीत्या भूषविली. केंद्रात जनता पक्षाचे सरकार असताना (१९७७-७८) ते विरोधी पक्षनेते होते. तसेच पुढे ते आठव्या केंद्रीय वित्त आयोगाचे अध्यक्षही झाले. महाराष्ट्राच्या मुख्यमंत्रीपदी असताना त्यांनी काही महत्त्वाच्या योजना राबवल्या .

दशाच्या संरक्षण मंत्री पदावर नियुक्त कला तट्ट्याचा वणन "हिमालयाच्या मदतीला सह्याद्री" असे केले गेले. त्यानंतरच्या दोन दशकांमध्ये त्यांनी केंद्र सरकारात अर्थ परराष्ट्र गृह अशी महत्त्वाची खाती संभाळून आणि उपपंतप्रधान पदावर व विरोधी पक्षनेते पदावर विराजमान होऊन दिल्लीच्या राजकारणावर स्वतःचा ठसा उमटवला. यशवंतराव चव्हाण यांनी केलेल्या कार्याची दखल अवघ्या महाराष्ट्राने घेतली नाही तर अवघ्या भारत वर्ष त्यांचे गोडवे गाते त्यांच्या कार्याची पोचपावती म्हणून त्यांना जे मानसन्मान मिळाला आहे. अशा एका तेजस्वी राष्ट्रीय नेतृत्वाचा अस्त दिनांक 25 नोव्हेंबर 1984 रोजी झाला. आणि अवघ्या महाराष्ट्र एका असामान्य राजकीय कर्तृत्वाला आणि प्रतिभावंताला मुकला.

संदर्भसूची :-

1. महाराष्ट्र भूषण यशवंतराव चव्हाण-विश्वास नाईकनवरे, गंधर्व- वेद प्रकाशन, पुणे
2. चव्हाण यशवंतराव बळवंतराव-कृष्णाकाठ 1987 प्रेस्टिज पब्लिकेशन पुणे.
3. थोरात संभाजी बाबा, यशवंतराव चव्हाण, झुंजार नेतृत्वाचा शोध आणि बोध , कराड 1988.
4. यशवंतराव चव्हाण, सह्याद्रीचे वारे, मुंबई 1962.
5. विकिपीडिया-यशवंतराव चव्हाण यांची कार्ये.
6. दैनिक तरुण भारत 12 मार्च 2012 स्व. यशवंतराव चव्हाण जन्म शताब्दी विशेषांक लेख- रामभाऊ.
7. यशवंतराव चव्हाण जडण-घडण संपादन .अरुण साधू ,मधू मंगेश कर्णिक ,प्रा. कोडीलकर ,अनघा प्रकाशन.